

**PROGRAM ROZWOJU KULTURY
WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO
do roku 2020**

Białystok 2008

Spis treści

| | |
|--|----|
| Wstęp..... | 3 |
| I. Diagnoza stanu kultury w województwie podlaskim..... | 4 |
| 1. Biblioteki..... | 5 |
| 2. Kina..... | 7 |
| 3. Muzea..... | 7 |
| 4. Teatry i instytucje muzyczne..... | 8 |
| 5. Galerie i salony sztuki..... | 9 |
| 6. Analiza swot – funkcjonowania kultury w regionie..... | 11 |
| II. Cele strategiczne | 13 |
| 1. Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego..... | 13 |
| 2. Wsparcie działań sprzyjających rozwojowi infrastruktury kultury..... | 14 |
| 3. Rozwój czytelnictwa i nowoczesnych technik informatycznych, sprzyjających rozwijaniu zainteresowań w sferze kultury..... | 14 |
| 4. Efektywne zarządzanie w kulturze, edukacja w zakresie kształtowania kompetencji kulturowych..... | 15 |
| 5. Wzrost poziomu uczestnictwa w kulturze..... | 15 |
| 6. Rozwój środowisk twórczych i wykorzystywanie ich kreatywności do rozwoju regionalnego..... | 16 |
| 7. Stwarzanie warunków do dialogu międzykulturowego, wspieranie inicjatyw mniejszości narodowych, etnicznych i wyznaniowych..... | 17 |
| III. Podsumowanie..... | 18 |

Wstęp

Człowiek żyje prawdziwie ludzkim życiem dzięki kulturze. (...) Kultura jest właściwym sposobem istnienia i bytowania człowieka. (...) Kultura jest tym, przez co człowiek jako człowiek staje się bardziej człowiekiem: bardziej jest. **Jan Paweł II**

Odnosząc się do roli kultury w rozwoju województwa, należy stwierdzić, iż kultura jest jednym z kluczowych obszarów życia społeczno-gospodarczego. Buduje tożsamość regionalną w oparciu o kulturowe dziedzictwo i współczesne wyzwania, stymuluje rozwój gospodarczy – zwiększa atrakcyjność regionu dla jego mieszkańców, inwestorów i turystów, tworzy nowe miejsca pracy. Jest ważnym potencjałem, służącym wzrostowi konkurencyjności regionów.

W województwie podlaskim, które nie jest ani zagłębiem przemysłowym ani centrum finansowym, kultura powinna być jednym z najistotniejszych czynników rozwoju i modernizacji. Tymczasem tak nie jest, i co więcej w powszechnej świadomości, bardzo

rzadko kultura łączona jest z problemem rozwoju regionalnego. Myśli się raczej o kulturze jako pewnym duchowym naddatku, owszem – szlachetnym i potrzebnym, ale jakże często - ostatnim na liście priorytetów domagających się wsparcia

Obowiązkiem ustawowym i powinnością samorządu wojewódzkiego jest sprawowanie mecenatu w sferze kultury. Decyduje on bowiem w sposób znaczący o trwaniu i rozwoju wszystkich dziedzin życia kulturalnego. Wydatki w tej sferze mają charakter rozwojowy, ponieważ zwracają się one m.in. poprzez zwiększenie uczestnictwa w kulturze mieszkańców, napływu turystów z kraju i z zagranicy, promocję walorów kulturowych regionu, napływ środków zewnętrznych przy realizacji prac konserwatorskich.

Inwestowanie w kulturę umożliwiają też fundusze europejskie, w związku z czym określenie najważniejszych obszarów i kierunków rozwoju kultury wydaje się konieczne.

Warto inwestować w kulturę, gdyż ma ona istotny wpływ na rozwój potencjału gospodarczego regionu.

Niniejszy Program, który w dużym stopniu jest kontynuacją Programu Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2006, może być także źródłem inspiracji do opracowywania lokalnych programów rozwoju kultury a także do powstawania konkretnych projektów do realizacji przez instytucje kultury, twórców, organizacje pozarządowe.

Misją *Programu rozwoju kultury województwa podlaskiego* jest dążenie do uzyskania społecznej poprawy w zaspokajaniu potrzeb kulturalnych, w tym jakości i poziomu uczestnictwa w kulturze oraz tworzeniu jej wartości przez jak największą liczbę mieszkańców województwa.

Diagnoza stanu kultury w województwie podlaskim

Województwo podlaskie położone jest w północno-wschodniej części Polski. Jest jednym z 16 województw w Polsce. Sąsiaduje z 3 województwami: warmińsko-mazurskim,

mazowieckim i lubelskim. Graniczy z Litwą i Białorusią. W skład województwa wchodzi 17 powiatów, w tym 3 miasta na prawach powiatu, 118 gmin, w tym 82 wiejskie, 23 miejsko-wiejskie i 13 miejskich. Jest najbardziej zróżnicowane spośród wszystkich województw pod względem narodowościowym, etnicznym i wyznaniowym. Wielokulturowa specyfika regionu jest jego największym atutem.

Według stanu na 30 września 2007 r. w województwie podlaskim mieszka 1.193.973 osób. Liczba ta z roku na rok systematycznie maleje i tak od roku 2000 zmalała o 16.715 a od 2006 r. o 2.128 mieszkańców. Prognozy dotyczące całej Polski przewidują, że apogeum tego zjawiska nastąpi po roku 2020. W połączeniu z wydłużaniem się życia Polaków, powyższe zmiany doprowadzą do wyraźnych przeobrażeń w strukturze ludności, polegającej na starzeniu się społeczeństwa.

W województwie podlaskim funkcjonuje ogółem około 380 samorządowych instytucji kultury. Najwięcej, bo 250 jest bibliotek publicznych. Najbardziej powszechnymi instytucjami kultury po bibliotekach publicznych, są domy i ośrodki kultury, które funkcjonują prawie we wszystkich gminach (oprócz 19 gmin). Prowadzą one w miarę możliwości (zwłaszcza kadrowych i finansowych), szeroką działalność - od wielkich przedsięwzięć takich jak festiwale i przeglądy, po zajęcia kół plastycznych, czy szachowych. Dzięki ośrodkom i domom kultury, prężnie działa i rozwija się amatorski ruch artystyczny – szczególnie wśród dzieci i młodzieży.

Pod względem ilościowym i jakościowym, sieć istniejących obecnie placówek kultury można uznać za niezadowalającą. Istnieją gminy, w których oprócz jednej gminnej biblioteki, nie ma żadnej innej instytucji kultury, ani organizacji pozarządowej prowadzącej działalność kulturalną. Biblioteki jak i pozostałe instytucje kultury podkreślają, że największym ich problemem jest niedofinansowanie bieżących zadań, remontów a szczególnie inwestycji. Odrębnym zagadnieniem jest ochrona dziedzictwa kulturowego, które jest zadaniem wymagającym stałych i wieloletnich planowych działań w dziedzinie ochrony kultury materialnej i niematerialnej, muzealnictwa i sztuki ludowej. Aktualne nakłady na ochronę zabytków ciągle są zbyt niskie i nadal, mimo potrzeb, nie stanowią pierwszoplanowych zadań wśród wielu realizowanych programów i przedsięwzięć. Ogólnie należy stwierdzić, iż zarządzanie zabytkami przez samorządy jest niezadowalające, mimo widocznego w ostatnich latach postępu i wzrostu świadomości konieczności ochrony dziedzictwa kulturowego. Szczegółową diagnozę a także plany związane z ochroną zabytków na lata 2008 -2011 zawiera Program Opieki nad Zabytkami Województwa Podlaskiego.

Najbardziej aktywna działalność kulturalna prowadzona jest w trzech największych miastach województwa, tzn. w Białymstoku, Łomży i Suwałkach, gdzie funkcjonuje najwięcej instytucji kultury, działają szkoły artystyczne, liczne stowarzyszenia, fundacje, prasa, radio i telewizja. Realizowane są duże, często o charakterze międzynarodowym, przedsięwzięcia kulturalne. Bolączką jest natomiast brak dużych wielofunkcyjnych sal widowiskowych, amfiteatrów z prawdziwego zdarzenia a przede wszystkim takich działań artystycznych, które byłyby rozpoznawalne na mapie kulturalnej kraju.

Najszerszą działalność, bo obejmującą całe województwo, prowadzi osiem wojewódzkich samorządowych instytucji kultury. Szczegółową analizę ich aktualnej sytuacji a także plany działania do roku 2013 zawierają strategie tych instytucji przyjęte przez Zarząd Województwa Podlaskiego w grudniu 2006 roku.

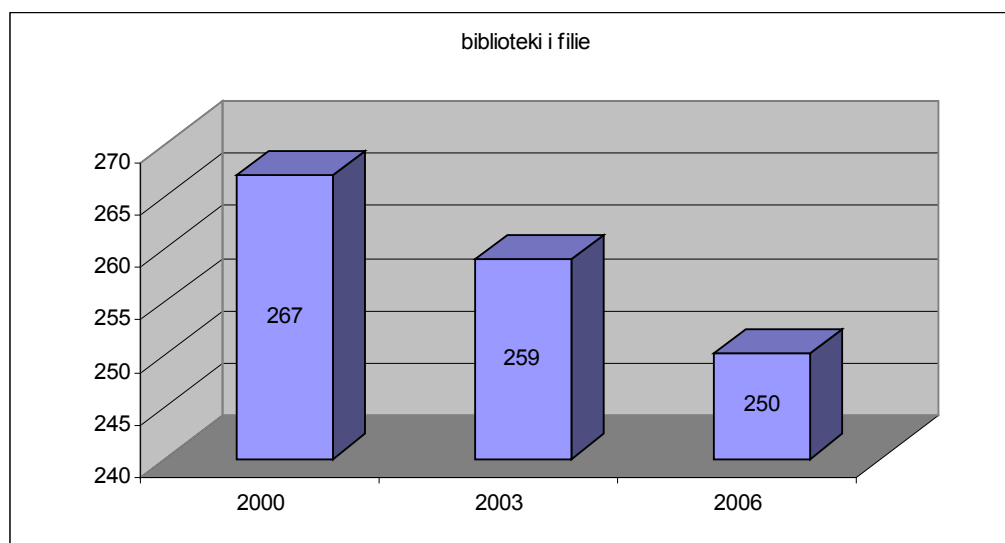
Pozytywnym zjawiskiem jest duża aktywność organizacji pozarządowych, w tym mniejszości narodowych, szczególnie w zakresie działań twórczych, edukacyjnych i regionalnych. Powstają interesujące wieloletnie programy, ich twórcy odnoszą sukcesy w kraju i za granicą, wydawane są lokalne pisma.

Podsumowując skrótowy opis działalności kulturalnej w regionie można stwierdzić, iż obserwuje się pewne ożywienie życia kulturalnego, mimo braku wystarczających środków finansowych. W dużej mierze niestety dotyczy to przedsięwzięć o charakterze masowym, dostarczającym biernemu odbiorcy nie tyle kultury, co rozrywki.

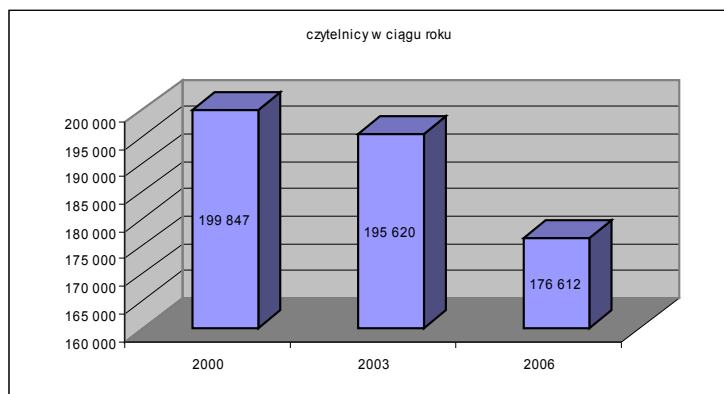
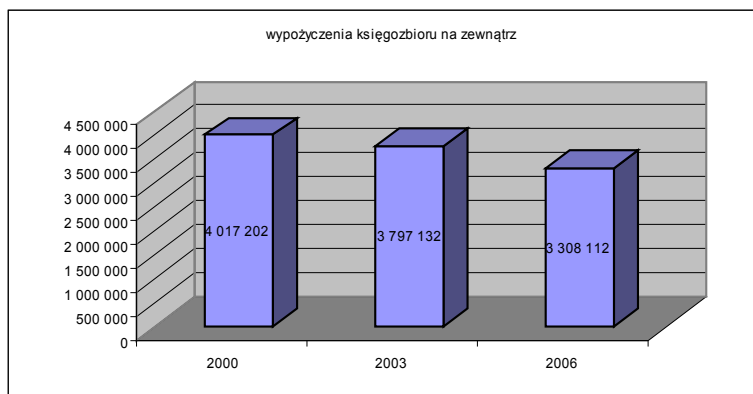
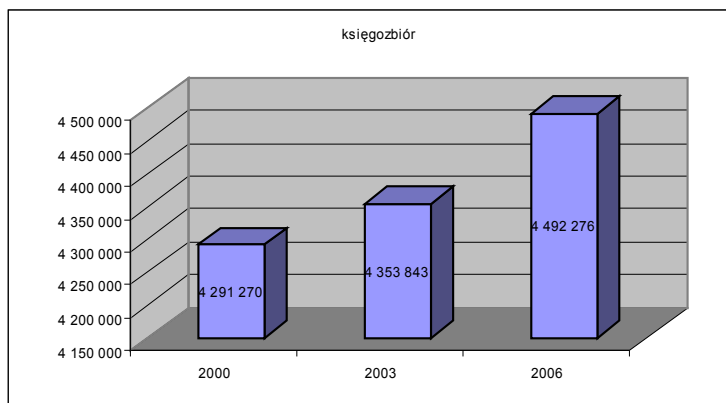
Działalność samorządowych instytucji kultury, dopełniona aktywnością kulturalną innych podmiotów – organizacji pozarządowych, szkół, parafii, osób prywatnych, grup nieformalnych, daje jednak budzący nadzieję obraz aktywności kulturalnej sporej części mieszkańców województwa podlaskiego. Ten stan aktywności jest jednak mocno zróżnicowany pomiędzy gminami i poszczególnymi częściami województwa i wskazuje na dramatycznie małe szanse rozwojowe niektórych terenów, co szczególnie boleśnie dotyka młodego pokolenia. Dysproporcje wynikają ze zróżnicowanej infrastruktury kulturalnej, oferty kulturalnej, dostępie do tej oferty i barier ekonomicznych.

Poniższe wykresy obrazują stan kultury w województwie podlaskim na przestrzeni lat 2000-2006.

BIBLIOTEKI

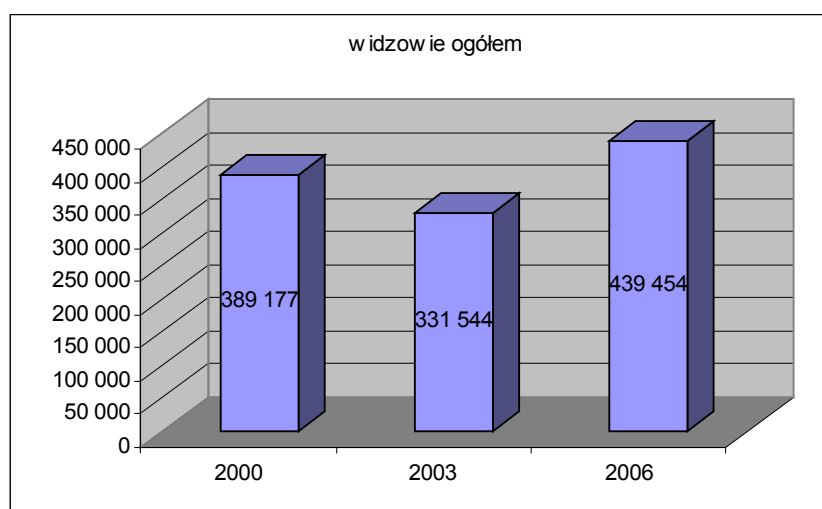
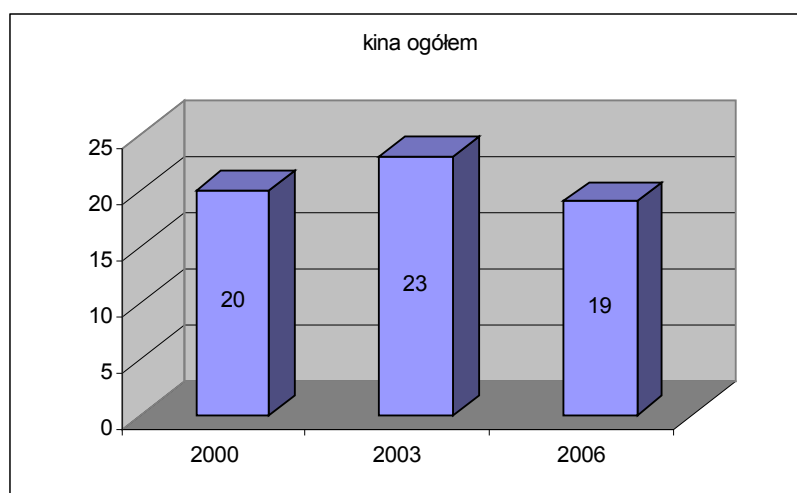


Spadek ilości bibliotek publicznych – to zjawisko ogólnopolskie, notowane już od połowy lat 90-tych. Zaczęło się od likwidowania punktów bibliotecznych, później filii bibliotecznych w małych miejscowościach i wsiach. Często zdarza się, że biblioteki łączono z miejscowym ośrodkiem kultury. Pozostały biblioteki mieszczące się w miejscowościach, które są również siedzibami jednostek gminnych oraz te najlepiej zorganizowane w innych miejscowościach.



Zaopatrzenie bibliotek, chociaż nadal niewystarczające, ulega stopniowej poprawie. Odnotowuje się jednak stały spadek liczby czytelników, wśród nich, niestety również wśród dzieci i młodzieży. Z przykrością należy stwierdzić, iż dzieci i młodzież czytają coraz mniej. Wiąże się to z jednej strony z likwidacją wielu placówek bibliotecznych, co powoduje trudniejszy dostęp do księgozbiorów, z drugiej zaś strony przyczynia się do tego duża liczba różnych źródeł pozyskania informacji – poza książką. Pokutuje tu także brak nawyku czytania książek, który zwykle wynosi się z domu. Bibliotekarze wskazują natomiast na coraz większe zainteresowania czytelnicze osób bezrobotnych, przekwalifikowujących się i podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe.

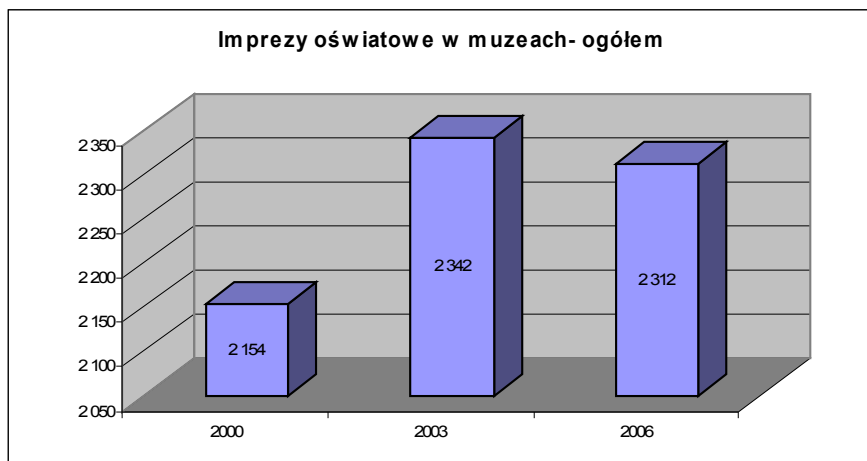
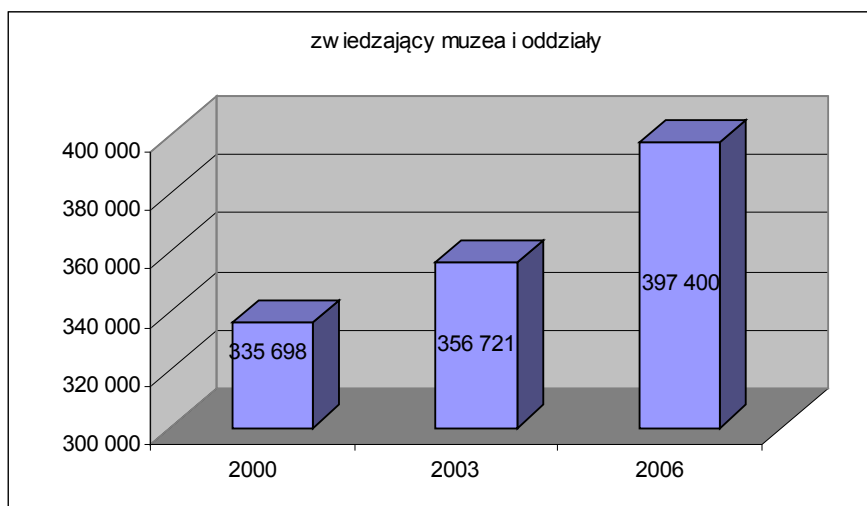
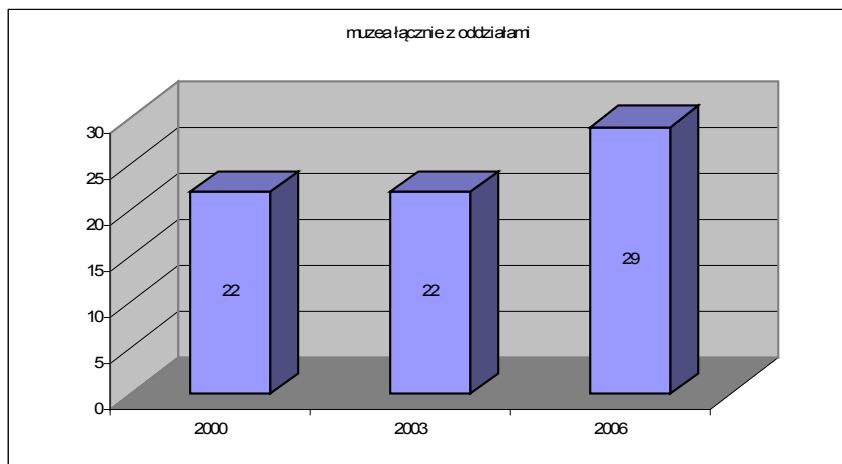
KINA



Ilość kin w województwie podlaskim w latach 2000 – 2006 prawie nie uległa zmianie. Natomiast po „zapaści” lat dziewięćdziesiątych, zauważa się wyraźny wzrost liczby widzów.

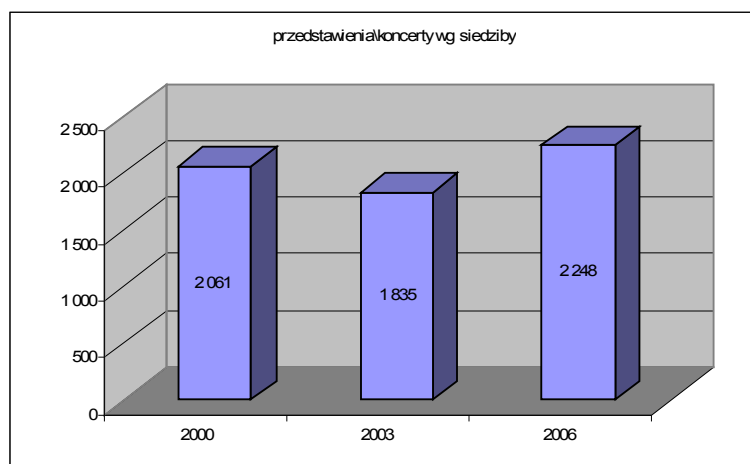
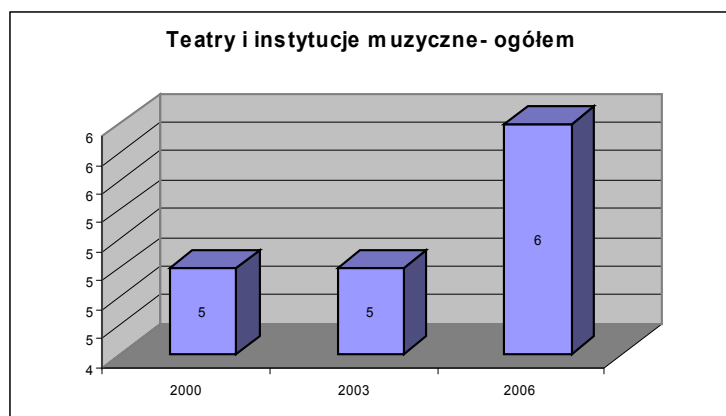
Statystyka związana z kinami, w sytuacji szybkiego już oddania do użytku multikin, może ulec radykalnym zmianom.

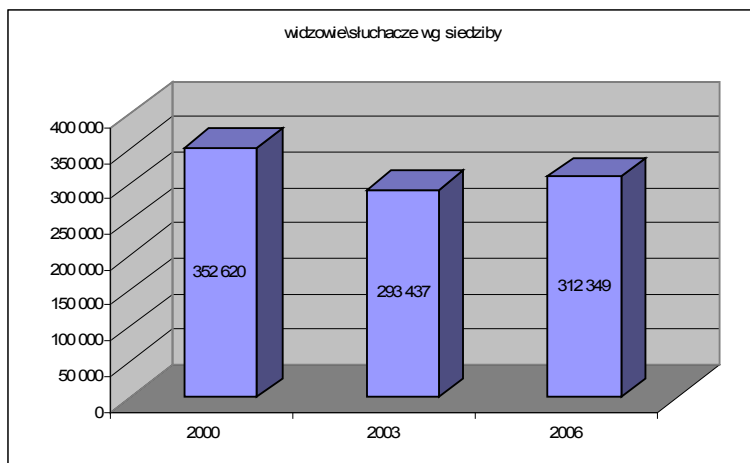
MUZEA



Działalność muzeów w ostatnich latach systematycznie się zmienia. Pracownicy dbają o uatrakcyjnienie prezentacji zbiorów muzealnych a tym samym o pozyskanie większej liczby odwiedzających. Przykładem może być Muzeum Ikon w Supraślu, którego nowatorski wystrój i aranżacja przyciągają tłumy odwiedzających z kraju i z zagranicy. Nowym zjawiskiem jest również powstawanie prywatnych i społecznych muzeów i mini skansenów, jak np. Studziwody czy Sioło Budy.

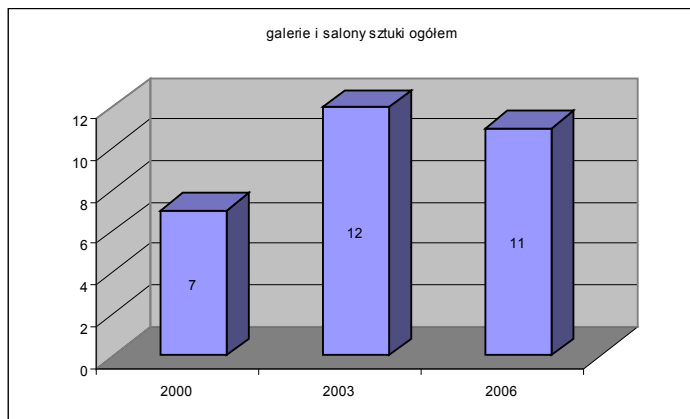
TEATRY I INSTYTUCJE MUZYCZNE

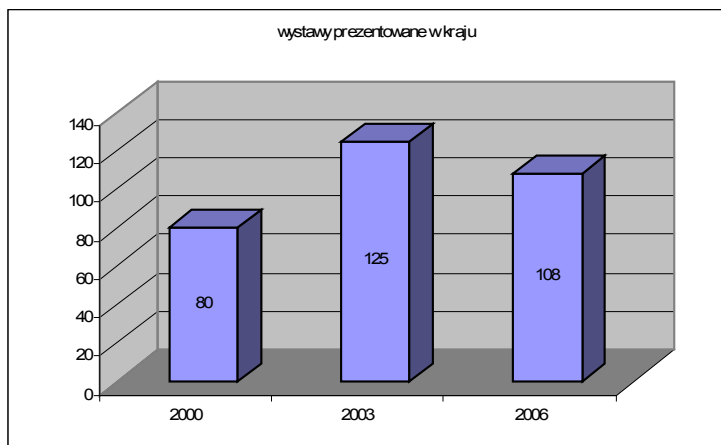




W przypadku teatrów i instytucji muzycznych – sytuacja od roku 2000 jest ustabilizowana. W województwie działają cztery profesjonalne sceny – 2 teatry dramatyczne i 2 teatry lalkowe, Opera i Filharmonia Podlaska oraz Łomżyńska Orkiestra Kameralna. Działalność tych instytucji uzupełniają nieinstytucjonalne zespoły teatralne oraz liczne grupy muzyczne uprawiające muzykę poważną i rozrywkową.

GALERIE I SALONY SZTUKI





Powyższe dane wskazują na małą aktywność w sferze promowania i obiegu dzieł sztuki. Pomimo działania w naszym regionie wielu znanych, wybitnych artystów plastyków, nie przekłada się to na działalność instytucjonalną galerii i salonów sztuki. Dokuczliwym jest brak w naszym regionie jakiegokolwiek stałej galerii fotograficznej; regionie, gdzie działa wielu wybitnych i znanych fotografików.

Analiza SWOT – funkcjonowania kultury w regionie:

| MOCNE STRONY | SŁABE STRONY |
|--|--|
| <ul style="list-style-type: none"> - zróżnicowanie kulturowe ludności zamieszkującej województwo podlaskie pod względem narodowościowym, etnicznym i wyznaniowym, - silna tożsamość regionalna wyrażająca się w kultywowaniu mowy, kultury ludowej i folkloru, oraz w twórczym korzystaniu z zasobów dziedzictwa regionu, - tradycje związane z kulturą amatorską, silny ruch amatorski (zwłaszcza w dziedzinie folkloru, tańca, plastyki i muzyki), - zwiększająca się liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz kultury i jej upowszechniania, - bogate dziedzictwo materialne, szczególnie w zakresie zabytkowego budownictwa drewnianego, unikatowego w skali kraju, - powiązanie krajobrazu kulturowego z bogactwem przyrody (parki narodowe i krajobrazowe), - prowadzenie ciekawej działalności kulturalnej na peryferiach województwa podlaskiego (np.: Sejny, Sokole, Krynki, Gródek, Zbójna, Raczek, Drozdowo), - systematyczne zwiększanie nakładów na dofinansowanie zadań z zakresu ochrony zabytków, które to generują pozyskiwanie środków zewnętrznych. | <ul style="list-style-type: none"> - niedostatek kadr wyspecjalizowanych w zarządzaniu kulturą, upowszechnianiu, marketingu, pozyskiwaniu środków na projekty, - niewystarczająca elastyczność i brak umiejętności adaptacji instytucji kultury do nowych wyzwań, - niskie powiązanie edukacji szkolnej oraz programów szkół wyższych z edukacją kulturalną, - zbyt mało rozbudzone i uświadomione potrzeby i kompetencje kulturowe mieszkańców, szczególnie w zakresie tzw. kultury wysokiej, - zły stan techniczny większości obiektów kultury i ich wyposażenia, niedopasowanie obiektów do potrzeb i oczekiwań odbiorców, - niedostateczna wzajemna współpraca instytucji kultury oraz pomiędzy instytucjami kultury a organizacjami pozarządowymi i innymi organizatorami przedsięwzięć kulturalnych, - zły stan obiektów zabytkowych, szczególnie drewnianych, niewystarczająca świadomość zwłaszcza samorządów co do konieczności ochrony obiektów zabytkowych, - niedostateczny udział mediów w popularyzowaniu problematyki kulturalnej. Brak przedsięwzięć kulturalnych na |

| | <p>najwyższym poziomie artystycznym, będących wizytówką regionu,</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak umiejętności nowoczesnej promocji i nowoczesnego oferowania kultury, - słaba integracja i współpraca środowisk twórczych różnych dziedzin, - zbyt małe włączanie się przedsiębiorców do współrealizowania imprez o dużym zasięgu, wpływających na promocję i rozwój regionalny, - brak w stolicy województwa nowoczesnej, wielofunkcyjnej sali widowiskowej oraz amfiteatru. |
|---|--|
| SZANSE | ZAGROŻENIA |
| <ul style="list-style-type: none"> -wzrost wydatków publicznych na kulturę oraz zwiększająca się dostępność do funduszy unijnych na ochronę i rozwój kultury, -przygraniczne położenie województwa podlaskiego umożliwiające współpracę i wymianę kulturalną z sąsiadami, -członkostwo Polski w UE sprzyjające nawiązaniu współpracy z innymi krajami UE, - systematyczny rozwój turystyki, w tym kulturowej, - zwiększający się nacisk na rozwój i poszanowanie tradycji lokalnych, - powstawanie konkurencji na rynku kultury poprzez rozwój działań i równoprawność sektora publicznego i niepublicznego, - możliwość zapewnienia bezpłatnego dostępu do Internetu w szkołach, bibliotekach publicznych i urzędach. | <ul style="list-style-type: none"> - niż demograficzny, wyludnianie się tzw. ściany wschodniej, starzenie się społeczeństwa. - brak systematycznych badań nad kulturą, jej upowszechnianiem, dziedzictwem kulturowym, odbiorem, uczestnictwem, - trudności w skutecznym pozyskiwaniu środków unijnych ze względu na wymagany duży wkład własny, - postrzeganie województwa jako „Polski B” o niskim poziomie kultury i małej atrakcyjności, - odpływ młodych, wykształconych i ambitnych ludzi do innych miast, regionów, - dekapitalizacja obiektów kultury, szczególnie w gminach. |

MOTTO

....Kultura wypływa bezpośrednio z natury rozumnej i społecznej człowieka, potrzebuje ona nieustannie dla swego rozwoju należytej wolności oraz prawowitej możliwości samodzielnego działania wedle własnych zasad.

Cytat z Konstytucji Soborowej *Gaudium et spes*

Przy opracowywaniu celów strategicznych Programu pomocne były dokumenty planistyczne odnoszące się do sfery kultury i do obszarów województwa podlaskiego, a mianowicie:

- Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013,
- Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013,
- Strategie działania ośmiu wojewódzkich samorządowych instytucji kultury do roku 2013
- projekt Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Podlaskiego na lata 2008 – 2011.

Cele strategiczne Programu rozwoju kultury województwa podlaskiego do roku 2020.

1.Cel strategiczny I – *OCHRONA ZABYTEKÓW I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO*

Podstawą tak sformułowanego celu jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju i upowszechniania kultury a także za poważny potencjał naszego regionu, służący wzrostowi konkurencyjności wobec innych regionów w zakresie atrakcyjności turystyki, inwestycji oraz powstawaniu nowych miejsc pracy w sektorze turystyczno-usługowym.

Upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym województwa podlaskiego sprzyja również integracji jego mieszkańców i poczucia więzi oraz dumy z tzw. „małej ojczyzny”. Należyta troska i szacunek dla dziedzictwa kultury tworzonego w przeszłości przez wiele narodów i grup etnicznych, umacnia pozytywny wizerunek naszego regionu jako przyjaznego i otwartego. Aby ocalić jak najwięcej z dziedzictwa przeszłych pokoleń, niezbędne jest podjęcie następujących działań:

- 1.1. prowadzenie projektów badawczych związanych z dziedzictwem kulturowym w celu jego rozpoznania i udokumentowania,
- 1.2. prowadzenie inwentaryzacji i ewidencji wszystkich kategorii zabytków,
- 1.3. upowszechnianie wyników badań, wykorzystanie ich w procesach zarządzania kulturą oraz w gospodarce, inwestycjach, turystyce,
- 1.4. rewaloryzacja zabytków, powiązana z ochroną zabytkowego krajobrazu kulturowego, dbałością o porządkowanie i kształtowanie detalu architektonicznego oraz „małej architektury”, zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (ochrona i rewaloryzacja zabytkowego budownictwa drewnianego – jako podstawowego wyznacznika tożsamości kulturowej regionu, zabytkowej architektury murowanej, zabytkowych parków, cmentarzy, zabytkowych zespołów obronnych i in.),
- 1.5. rewaloryzacja przestrzeni publicznych zabytkowych układów urbanistycznych,
- 1.6. systemowe zabezpieczanie obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń,
- 1.7.ochrona tożsamości kulturowej regionu, jego wielokulturowości, ze szczególnym uwzględnieniem działań w zakresie edukacji regionalnej,
- 1.8. prowadzenie wielokierunkowych działań promocyjnych, szkoleniowych i edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o roli, znaczeniu i konieczności zachowania dziedzictwa kulturowego,
- 1.9. tworzenie szlaków turystyczno-kulturowych obejmujących najciekawsze miejsca i obiekty zabytkowe w województwie.

Temat ten znajduje rozwinięcie w *Programie opieki nad zabytkami województwa podlaskiego na lata 2008 – 2011*, kontynuowany będzie w kolejnych Programach w cyklach 4-letnich.

2. Cel Strategiczny II – ***WSPIERANIE DZIAŁAŃ SPRZYJAJĄCYCH ROZWOJOWI INFRASTRUKTURY KULTURY.***

Infrastruktura kulturalna jest jednym z ważniejszych elementów, od których zależy dostępność do oferty kulturalnej regionu. Jej rozwój w znacznej mierze decyduje o konkurencyjności kulturalnej województwa. W celu zwiększenia atrakcyjności i dostępności oferty kulturalnej, należy poprawiać stan istniejących obiektów i ich wyposażenia technicznego, a także budować obiekty nowe. W tym celu jako pierwszoplanowe uznaje się:

- 2.1. kontynuacja budowy Opery i Filharmonii Podlaskiej – Europejskiego Centrum Sztuki w Białymstoku,
- 2.2. poprawa warunków funkcjonowania Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku poprzez budowę nowego budynku,
- 2.3. budowa, modernizacja, adaptacja nieruchomości na cele kulturalne,
- 2.4. poprawa stanu infrastruktury technicznej niezbędnej do prowadzenia działalności kulturalnej,
- 2.5. zakup i modernizacja trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej,
- 2.6. poprawa stanu przechowywania zbiorów muzealnych m.in. poprzez budowę magazynów muzealnych.
- 2.7. poprawa warunków funkcjonowania Muzeum Podlaskiego i Muzeum Rolnictwa im. ks.K.Kłuka w Ciechanowcu
- 2.8. umożliwianie zakupów zabytkowych obiektów drewnianych na potrzeby Białostockiego Muzeum Wsi oraz skansenu Muzeum Rolnictwa im. ks.K.Kłuka w Ciechanowcu.

3. Cel Strategiczny III – ***ROZWÓJ CZYTELNICTWA I NOWOCZESNYCH TECHNIK INFORMATYCZNYCH, SPRZYJAJĄCYCH ROZWIJANIU ZAINTERESOWAŃ W SFERZE KULTURY.***

Szybki rozwój technologii informatycznych, postęp w nauce, zmiany w strukturze i sposobie funkcjonowania społeczeństw, wzrost zainteresowania kulturą i sztuką, zaowocowały zmianą epoki cywilizacji przemysłowej w epokę cywilizacji informacyjnej. Podstawowym jej elementem jest globalne społeczeństwo informacyjne, wykorzystujące sieć informatyczną do zaspokajania potrzeb m.in. w zakresie kultury, edukacji, sztuki. Społeczeństwo informacyjne, jakim powoli się stajemy wymusza, więc wprowadzenie w działalności instytucji kultury, szczególnie bibliotek, nowoczesnych technologii informatycznych oraz narzuca konieczność

zmiany sposobu pracy pracowników kultury, szczególnie bibliotekarzy. Sieć instytucji kultury powinna być przygotowana do świadczenia usług informacyjnych, ciągłego poszerzania ich zakresu i zmiany sposobu prezentacji informacji. Technologie cyfrowe sprzyjają kreatywności artystycznej oraz wprowadzeniu do szerokiego obiegu książek, filmów i innych dzieł artystycznych. W tej sytuacji ważnym jest:

- 3.1. rozbudzanie indywidualnych zainteresowań książką i biblioteką,
- 3.2. wyrabianie wśród czytelników nawyku wykorzystywania różnych technologii informacyjnych i multimedialnych, szczególnie w procesie uczenia się,
- 3.3. budowa funkcjonalnego systemu informacyjnego – w oparciu o najnowsze osiągnięcia techniki,
- 3.4. stworzenie sieci informacyjnej – wojewódzkiej w oparciu o sieć bibliotek publicznych i uczelni wyższych, w tym m.in. tworzenie bibliotek cyfrowych,
- 3.5. stworzenie właściwych warunków w nowowynbudowanym obiekcie Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego do przechowywania i szybkiego udostępniania użytkownikom zbiorów bibliotecznych,
- 3.6. powołanie w Książnicy Podlaskiej pracowni regionalnej w celu intensyfikacji i koordynacji działań związanych z pozyskiwaniem, gromadzeniem i promowaniem regionalistów,
- 3.7. wprowadzenie udogodnień umożliwiających sprawną obsługę osób niepełnosprawnych i chorych.

4. Cel Strategiczny IV - ***EFEKTYWNE ZARZĄDZANIE W KULTURZE, EDUKACJA W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA KOMPETENCJI KULTUROWYCH***

Szerokie upowszechnianie rozwiązań w zakresie nowoczesnego zarządzania kulturą, przyczynia się do zwiększenia roli sektora kultury i dziedzictwa narodowego, jako czynników rozwoju regionu.

Aby efektywnie zarządzać kulturą, niezbędna jest wiedza na jej temat oraz kompetencje menadżerskie. Nowoczesna gospodarka rynkowa w istotny sposób zmieniła funkcjonowanie instytucji kultury, organizacji, indywidualnych twórców i działaczy współtworzących życie kulturalne. Dlatego też osoby zajmujące się kulturą należy wyposażyć w takie kompetencje, które pozwolą działać skutecznie w nowych warunkach organizacyjno-prawnych. Brak lub niedostateczne kompetencje kulturowe są jednocześnie jedną z kluczowych barier uczestnictwa w kulturze. W związku z tym proponuje się:

- 4.1. organizację edukacji w zakresie zarządzania kulturą – prowadzenie prac badawczych, kształcenie menadżerów kultury, organizację Szkoły Menadżerów Kultury – jako rocznych programów edukacyjnych, (edukacja powinna być skierowana do osób administrujących kulturą, prowadzących instytucje kultury, animatorów i twórców. Prowadzenie prac

badawczych, eksperckich oraz monitoring w obszarach warunkujący rozwój kultury jest niezbędne do kształtowania efektywnych sposobów i zakresu edukacji.),

4.2 wdrażanie nowoczesnych technik zarządzania kulturą, we współpracy z placówkami naukowymi oraz ośrodkami z zagranicy,

4.3 tworzenie programów kształcących w dziedzinie regionalnej polityki kulturalnej, uwzględniającej specyfikę kulturalną naszego regionu oraz rozpoznawanie problematyki współczesnej,

4.4. tworzenie i realizacja programów edukacji kulturowej służących kształtowaniu kompetencji kulturowych jako wszechstronnego procesu kształtowania człowieka. Celem realizowanych projektów winien być wzrost uczestnictwa w życiu kulturalnym województwa, szczególnie dzieci i młodzieży. Zakres ten obejmuje również kształcenie artystyczne i wychowanie estetyczne.

5. Cel Strategiczny V - **WZROST POZIOMU UCZESTNICTWA W KULTURZE**

Uczestnictwo w kulturze jest podstawą rozwoju i kształtowania osobowości człowieka, szczególnie, gdy rozpoczyna się w wieku dziecięcym. Należy, więc dążyć i stwarzać warunki i możliwości szerokiego uczestnictwa w kulturze, pokonując bariery organizacyjne, ekonomiczne, architektoniczne (w przypadku osób niepełnosprawnych) i inne. Ważnym działaniem jest docieranie z ofertą kulturalną do miejsc ubogich w infrastrukturę służącą kulturze.

Czynną formą uczestnictwa w kulturze jest amatorski ruch artystyczny, w województwie podlaskim niezwykle bogaty i aktywny. Przejawia się w działaniu wielu zespołów w różnych dziedzinach sztuki, pokazuje bogactwo wielokulturowe regionu, jego tradycje. Wpływa na rozwój talentów, jest pierwszym etapem w zdobywaniu profesjonalnych szlifów artystycznych.

Szerokiemu uczestnictwu w kulturze służą również odpowiednie działania promocyjne, dzięki którym oferta kulturalna ma szansę dotrzeć do potencjalnych odbiorców.

W tym zakresie niezbędne będą następujące działania:

- wzmocnienie materialne systemu uczestnictwa kulturalnego w regionie, remonty i modernizacje bazy lokalowej instytucji kultury,
- likwidacja ekonomicznych i przestrzennych barier dostępności dóbr kultury,
- stwarzanie warunków do rozwoju uzdolnień i talentów, wiedzy i umiejętności niezbędnych do aktywnego uczestnictwa w działalności artystycznej, szczególnie dzieci i młodzieży,
- wspieranie projektów dotyczących zwiększenia uczestnictwa w kulturze,
- tworzenie programów ułatwiających dostęp do kultury środowiskom marginalizowanym,
- wspieranie wydarzeń kulturalnych o nowatorskiej formule, powodujących szeroki oddźwięk społeczny,
- wspieranie współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej instytucji, organizacji pozarządowych i twórców w zakresie organizacji ważnych wydarzeń artystycznych, wymiany

doświadczeń, szczególnie dotyczących form i sposobów zwiększenia uczestnictwa w kulturze,

- rozwój form i atrakcyjnych sposobów informacji, promocji kulturalnej i upowszechniania ważnych treści kulturowych, służących wzrostowi uczestnictwa w kulturze,
- utworzenie tzw. biura koordynacji programów kulturalnych – o charakterze menedżerskim i promocyjnym,
- organizacja międzynarodowych wydarzeń i przedsięwzięć kulturalnych, o wysokiej randze, sprowadzających do regionu inwestorów i sponsorów, wpływających na rozwój turystyki, gastronomii itd.

6. Cel Strategiczny VI – ***ROZWÓJ ŚRODOWISK TWÓRCZYCH I WYKORZYSTYWANIE ICH KREATYWNOŚCI DO ROZWOJU REGIONALNEGO***

Wspieranie twórców oraz promocja ich dzieł może przyczynić się do promocji regionu i zwiększenie jego atrakcyjności. Twórcy poprzez swoją kreatorską działalność mogą również wpływać na pozytywny obraz gospodarki i innej działalności publicznej.

W ramach tego celu strategicznego powinny powstawać szeroko zakrojone programy promujące w świecie wybitnych twórców związanych z naszym regionem i z drugiej strony wspomagające wejście na rynek sztuki debutantów. Zadaniem samorządów lokalnych powinno być stworzenie takiego klimatu i warunków pracy artystów, aby ograniczyć ich wyjazdy do innych miast i krajów w poszukiwaniu bardziej prężnego i otwartego środowiska sprzyjającego rozwojowi twórczości. W tym celu należałoby podjąć następujące działania:

- inicjowanie i wspieranie działań i programów kierowanych do twórców, takich jak np.: współpraca z instytucjami kultury, nagrody, stypendia staże, praktyki, organizacja promocji dzieł sztuki i in.,
- rozwój rynku sztuki m.in. poprzez zakupy dzieł i kolekcji z pieniędzy publicznych,
- promocja różnych form mecenatu nad twórcami,
- wspomaganie budowania współpracy środowisk twórczych z lokalnym biznesem,
- tworzenie programów służących zacieśnianiu współpracy artystów zajmujących się wzornictwem i sztuką użytkową z przemysłem w celu poprawy jakości użytkowej i estetycznej produktów, usług i komunikacji wizualnej, w efekcie zmierzającej do wzrostu jakości życia codziennego mieszkańców,
- wspieranie rozwoju istniejących oraz tworzenie nowych kierunków na wszystkich poziomach nauczania artystycznego m.in. poprzez rozwój bazy edukacyjnej,
- tworzenie i organizacja cyklicznego projektu artystycznego prezentującego sztukę najnowszą we wszystkich jej przejawach.

7.Cel Strategiczny VII – STWARZANIE WARUNKÓW DO DIALOGU MIĘDZYKULTUROWEGO, WSPIERANIE INICJATYW MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH, ETNICZNYCH I WYZNANIOWYCH

Zróżnicowanie narodowościowe i wyznaniowe społeczności zamieszkującej województwo podlaskie jest niezwykle ważnym elementem kultury regionu, jej atutem, który należy chronić i wspierać. W regionie istnieją liczne obiekty zabytkowe znaczące w historii i kulturze regionu a także bogata kultura wsi różnych narodów i grup etnicznych. Działają organizacje mniejszości narodowych, prasa, radio, prowadzona jest działalność wydawnicza, naukowa, popularyzatorska, twórcza. Jednocześnie mniejszości niejednokrotnie nadal spotykają się z brakiem społecznej akceptacji a także z poważnymi problemami finansowymi. Niezbędne jest podjęcie następujących działań:

- realizacja projektów podkreślających znaczenie wkładu różnych kultur oraz przejawów różnorodności narodowej, etnicznej, wyznaniowej w dziedzictwo i sposób życia w województwie podlaskim,
- propagowanie dialogu międzykulturowego, jako procesu umożliwiającego funkcjonowanie w bardziej otwartym i złożonym środowisku kulturowym, w którym współistnieją różne tożsamości kulturowe i przekonania, stanowiącego podstawę do przeciwdziałania ksenofobii oraz nietolerancji dla odmienności,
- uświadamianie roli i znaczenia aktywnego i otwartego na świat społeczeństwa obywatelskiego,
- wspieranie programów i projektów edukacyjnych, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, dotyczących wzajemnego poznania i zrozumienia historii, tradycji i obyczajów narodów i grup etnicznych zamieszkujących nasze województwo,
- tworzenie warunków do zachowania odrębności kulturowej poprzez wspieranie między innymi nauczania języków ojczystych mniejszości narodowych i etnicznych, tworzenia instytucji mniejszości narodowych, badań naukowych, działań chroniących zabytki kultury materialnej i in.,
- inicjowanie i wspieranie tworzenia ośrodków i centrów dialogu międzykulturowego.

PODSUMOWANIE

Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2020 określa podstawowe elementy planistyczne regionalnej polityki kulturalnej. Powstał między innymi w celu uświadomienia konieczności ochrony zachowanej jeszcze tożsamości regionu opartej na tradycji, historii, doświadczeniu i dorobku pokoleń. Z drugiej zaś strony uświadamia konieczność aktywnego wyjścia na przeciw współczesnym wyzwaniom w dziedzinie kultury – jako koła zamachowego rozwoju regionalnego.

To współczesne wyzwanie łączy się z nowoczesną Europą, gdzie nie ma autentycznego rozwoju regionalnego bez rozwoju kultury. Oczywiście stopień kultury w procesie rozwoju regionalnego jest różny i zależy od wielu czynników, w tym od specyfiki regionu, jego potencjału i tradycji. W przypadku województwa podlaskiego, które – podkreślmy jeszcze raz – nie ma ani tradycji ani perspektyw uprzemysłowienia na wielką skalę – na pierwszy plan wysuwają się takie elementy jak atrakcyjność turystyczna, ekologia, wielokulturowość, położenie na styku granic z Ukrainą, Białorusią, Rosją, połączenie z Litwą – jako członkiem Unii Europejskiej. W przypadku każdego z przywołanych tu atutów kultura jest obecna i co więcej powinna stać się elementem integrującym i stymulującym współdziałanie ich wszystkich w procesie rozwoju regionalnego. Aby tak się stało, aby potencjał regionu został należycie wykorzystany, potrzebna jest konsekwentna realizacja niniejszego programu rozwoju kultury, programu w którym kultura sama, jako immanentna część regionalnego potencjału przyczyniłaby się poprzez osiągnięcie zamierzonych celów, do tak oczekiwanego rozwoju gospodarczego i cywilizacyjnego Podlasia.

W swoim podstawowym założeniu program dąży do wypracowania takiej strategii, która określi i wykorzysta potencjalne najsilniejsze i najbardziej perspektywiczne atuty województwa podlaskiego. W dobie procesu jednoczenia się Europy, nasz region ma szansę stać się przestrzenią dialogu, zbliżenia i współpracy pomiędzy Zachodem i Wschodem. Tym samym tradycje pogranicza, wymiany handlowej i przenikania się kultur, które od stuleci stanowią o tożsamości i wyjątkowości tej ziemi, mają szansę nowego zaistnienia w nowoczesnym kontekście rozwoju regionalnego. W dziedzinie kultury oznacza to między innymi stworzenie forum do możliwie wszechstronnego prezentowania na naszym terenie najciekawszych tradycji i młodych zjawisk artystycznych naszych wschodnich sąsiadów, które przyciągałyby obserwatorów i uczestników z Zachodu. Z drugiej strony region nasz powinien przyciągać przybyszy ze Wschodu oferując im szansę zetknięcia się z najważniejszymi zjawiskami kultury Zachodu. Kolejnym istotnym elementem, na którym

skupia się program, jest wewnętrzna specyfika regionu, potencjał swój odnajdująca w dziedzictwie kulturowym, atrakcyjności turystycznej, ekologii i wielokulturowości. W tym sensie program podkreśla wagę przygotowania bogatej oferty kulturalnej służącej zachowaniu dziedzictwa kulturowego, środowiska naturalnego, kultury mniejszości narodowych i wyznaniowych. W wyniku realizacji niniejszego Programu, powinny powstać między innymi:

- długofalowy program edukacyjny, adresowany przede wszystkim do animatorów kultury, urzędników, samorządowców i działaczy społecznych, poświęcony możliwości udziału kultury w nowoczesnym rozwoju regionalnym,
- nowoczesne formy edukacji młodego pokolenia dotyczące dziedzictwa kulturowego,
- bogata sieć szlaków kulturowych,
- projekty dotyczące styku sztuki i środowiska,
- formy nowoczesnego dialogu międzykulturowego (obok instytucji kultury dotyczy to także np. programów w mediach, w szkołach i na wyższych uczelniach),
- współpraca, dopełnianie się i koordynacja działań kulturalnych z innymi dziedzinami rozwoju regionalnego,
- nowe szanse dla twórczej inicjatywy środowisk kultury,
- rosnąca dynamika w organizowaniu w naszym regionie dużych i mniejszych festiwali oraz międzynarodowych spotkań artystycznych, obejmujących cały rok,
- projekty kulturowe łączące się z rozbudową i budową scen i sal na prezentacje artystyczne i na zachowywanie i udostępnianie dziedzictwa kulturowego oraz budową bazy hotelowej wpływające również na rozwój turystyki, gastronomii.

W realizacji Programu nie do przecenienia jest również rola społeczności lokalnych. Ich identyfikacja z regionem oraz integracja wokół poszczególnych planów i celów rozwojowych jest jednym z podstawowych warunków gwarantujących powodzenie realizacji Programu.

W szerokim aspekcie, zakłada się, iż realizacja Programu pomoże w uświadomieniu społeczeństwu roli kultury jako ważnego czynnika będącego podstawą pokojowego dialogu w świecie oraz rozwoju społeczno-ekonomicznego.